

אבטחת חיל הים בכינרת

ממלחמת העצמאות ועד מלחמת ששת הימים

מאמר זה הינו פרק מתוך ספרו של שמשון עדן "אנשי הברזל על ספינות העץ", שטרם פורסם, המתאר את תולדות הטרפדות בחיל הים

על-פי הגבול הבינלאומי, שאותו התוו הבריטים והצרפתים, מצויה הכינרת כולה - יחד עם כל חופיה - בתחומי מדינת ישראל. אולם לאחר מלחמת העצמאות כבשו הסורים את חופה הצפון-מזרחי של הכנרת, והתנכלו באופן שיטתי לדייגים הישראליים שפעלו שם. מאמר זה מספר את סיפורן של יחידות חיל הים שהגנו על הדייגים ושמרו על הריבונות הישראלית בכינרת עד לשחרור הגולן במלחמת ששת הימים

סא"ל (מיל) שמשון עדן

מקורות מידע: ראיונות עם אנשים שפעלו בזירה, מסמכים ותעודות מארכיון צה"ל, פרסומים בספרות ובעיתונות.

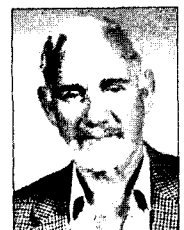
זירת הכינרת

כאשר התוו הבריטים והצרפתים את הגבולות באזורנו בראשית המאה ה-20, הם קבעו שכל שטחה של הכינרת וכל חופיה יהיו כלולים בשטח הריבוני של ארץ-ישראל. בהסכם שביתת הנשק עם סוריה, שנחתם בתום מלחמת העצמאות, נקבע שהגבול בין שתי המדינות הוא הגבול הבינלאומי. אולם בחופה הצפון-מזרחי של הכינרת - החל מנקודה מסוימת מצפון לעין-גב

מבוא

השקט והשלווה, השוררים כיום לאורך חופי הכינרת, מאפשרים לתושבי ישראל ולתיירים לנצלם לכל אורכם לקיט, לנופש ולדיג. זה לא תמיד היה כך. מתום מלחמת השחרור ועד פרוץ מלחמת ששת הימים הייתה הכינרת זירת התגוששות עם הצבא הסורי. הפעילות הימית בזירת הכינרת הוטלה על שייטת הכלים הקלים של חיל הים, שעברה גלגולים ארגוניים שונים. המאמר מבוסס על מחקר שערכתי, ואשר נשען על שלושה

מילא תפקידי פיקוד. הדרכה ומוטה בחיל הים. שירת על סוגי ספינות רבים במלחמת סיני שימש כמפקד פלגת טרפדות

מפקד פלגת האבטחה בכינרת רס"ן יוסף הנזי במדי משמר הגבול

לאבטחת הריבונות הישראלית
על הכינרת ולשמירה על חיי
הדייגים הקימה מפקדת חיל הים
חוליה מיוחדת, שכפיפותה
הארגונית בחיל הים השתנתה
מדי פעם, ושהופעלה במרוצת
השנים על-ידי יחידות אם שונות

נוסף על כך היו בכל נמ"ך נשק קל
ומרגמה 52 מ"מ. בתקופה מוקדמת
יותר הותקנו על כל נמ"ך שלושה
מקלעי "בזה", והייתה אפשרות
להתקין על כלי השיט גם תותח 6
ליטראות.³

הסכמי שביתת הנשק אסרו על ישראל
להחזיק כוחות צבא בחופה
הצפון-מזרחי של הכינרת, ולכן לבשו
צוותי הנמ"כים מדי משטרה ונשאו
תעודות שוטר. על כלי השיט הוטבעו
סמלים של משטרת ישראל.

בכל עת שדייגים יצאו לאזורי הדיג
בשפך הירדן או הזכי, איבטחו אותם
הנמ"כים. פעולות האבטחה כללו
ליווי צמוד של הדייגים, חילוץ
הדייגים בעת תקריות אש ואבטחת
ציודם.

התנכלויות הסורים לדייגים
הישראלים התפתחו לעיתים
לתקריות אלימות, שהובילו בכמה
מקרים לפעולות גמול של צה"ל.

פעילות מבצעית

הפעילות המבצעית בכינרת הוכתבה

על-ידי יציאות הדייגים הישראלים לאזורי הדיג. בחודשי החורף
הייתה הכינרת עשירה בדגה, ולכן הייתה אז פעילות דיג מוגברת,
שהצריכה פעולות אבטחה רבות. בעונת הקיץ הייתה הדגה
דלילה, הדייגים המעיטו לצאת לדיג, ופעילות האבטחה הצטמצמה.
בעונת הדיג יצאו הצוותים למשימות אבטחה כמעט מדי ערב,
והאנשים היו מרותקים למשימותיהם ברציפות. המורל ביחידה

ועד לשפך הירדן - עובר הגבול הבינלאומי במרחק של 10 מטרים
בלבד מקו המים. והנה דווקא חוף זה, הכולל את בקעת בית-צידא
(הבטיחה) הוא עשיר מאוד בדגה ומשך אליו דייגים ישראלים
- רבים מהם תושבי טבריה.

לאחר מלחמת העצמאות השתלט הצבא הסורי על רצועת החוף
הישראלית הצרה (וכן על נקודות נוספות לאורך הגבול, שהיו
בנחיתות טופוגרפית, דוגמת אל-חמה ורמת שניר) והחל לנצל
את המים ואת הדגה, שעל-פי החוק הבינלאומי היו בבעלות
ישראלית מוחלטת. יתר על כן, הסורים גם התנכלו לפעילות
הישראלית בכינרת. הם פגעו בחיי אדם - בעיקר בדייגים שפעלו
בקרבת שפך הירדן - וברכוש.

הצבא הסורי הקים מול החוף הצפון-מזרחי של הכינרת שורה
של מוצבים, שזכו לכינוי "מוצבי הכינרת". להלן רשימה של
מוצבים אלה (ראו מפה):

1. מוצב השפך ומוצב בית הבק.
2. מסעודיה.
3. מוצב הבנות.
4. דוגה
5. כפר עקב
6. כורסי צפון.
7. כורסי דרום.
8. נוקייב הצפונית (החדשה) ונוקייב הדרומית.¹

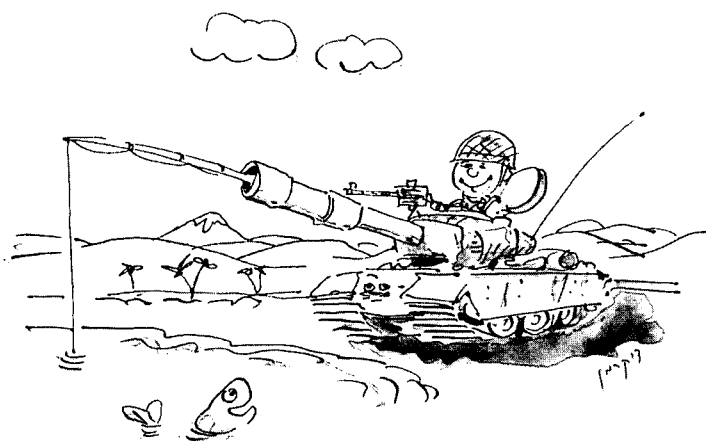
מוצבים אלה פגעו בריבונות הישראלית בכינרת בכל דרך אפשרית:
הם פתחו באש על דייגים ישראלים; הם גנבו רשתות של דייגים
ישראלים או חיבלו ברשתות אלה; הם איפשרו דיג סורי בכינרת;
הם שאבו מים מהכינרת.²

פוח האבטחה

לאבטחת הריבונות הישראלית על הכינרת ולשמירה על חיי
הדייגים הקימה מפקדת חיל הים חוליה מיוחדת, שכפיפותה
הארגונית בחיל הים השתנתה מדי פעם, ושהופעלה במרוצת

השנים על-ידי יחידות אם שונות. במשך שנים
אחדות הופעלה החוליה על-ידי השייטת הקטנה,
לאחר מכן על-ידי שייטת 5 ולבסוף על-ידי פלגה
788, והייתה כפופה לבסיס נמל חיפה. מבחינה
ארגונית ולוגיסטית הייתה חוליית הכינרת כפופה
לחיל הים, שאייש את הכלים, חימש ותיחזק אותם.
אולם ההפעלה המבצעית של הכוח נעשתה על-ידי
פיקוד הצפון.

במאמר זה אתייחס לפעילות היחידה בכינרת בעת
שהייתה כפופה לשייטת הקטנה ולשייטת 5.
לאחר כמה שנות פעילות כלל סדי"כ היחידה את
כלי-השיט הבאים: שלושה נמ"כים (נמ"ך - נחתת
מכוניות) וסירת מרוץ אחת, ששימשה כאמבולנס
ימי. החימוש העיקרי של כל נמ"ך כלל שלושה
מקלעי 0.5", שהותקנו על צריחים. במקום הצריח
האמצעי ניתן היה להציב תותח 20 מ"מ או תול"ר.

מפקד חה"י האלוף הראל שלמה וקציני המטה הבכירים יחד עם מפקדי הפלגה לדורותיהם על גבי נמ"ץ ("נושאת מכוניות")

בכל עת שדייגים יצאו לאזורי הדיג בשפך הירדן או הזכי, איבטחו אותם הנמ"כים. פעולות האבטחה כללו ליווי צמוד של הדייגים, חילוץ הדייגים בעת תקריות אש ואבטחת ציודם

הביטחון, שומרים על ריבונות ישראל ועל חיי אדם ורכוש בקו עימות קשה עם הסורים. העונש הכבד ביותר לחייל ביחידה היה העברתו משירות בכינרת חזרה לשייטת. בשנים הראשונות להקמתה של חוליית הכינרת היא התמקמה בצמח. באותה תקופה היו שולחים צוותי ספינות בתורנות לתקופת שירות בכינרת.

ב-1951 הפעילה מפקדת חיל הים את הכוח בכינרת בפעולת שיטור למניעת דיג בלתי חוקי על-ידי ישראלים - בעיקר באמצעות חומרי נפץ. על הכוח הוטל לערוך פטרול ימי, לעצור דייגים העוברים על החוק, להחרים את סירותיהם ולפגוע בהם במקרה שינסו לברוח. לביצוע המשימה הועבר לכינרת נני"ר (נחתת נושאת רכב). זהו כלי שיט הקטן יותר מהנמ"ץ) מהשייטת הקטנה. כמו כן צורפו למשימה שתי סירות המשטרה שהיו בטבריה. אלה אמורות היו למלא תפקידי שיטור בלבד ולהימנע מכניסה לקרב. כמו כן צורפה לכוח סירה משורינת של מחלקת הדיג. מפקד הכוח בכינרת היה סגן מנחם ים שחור, והאחריות לביצוע המשימה הוטלה על פיקוד הצפון. תחילתה של פעולת השיטור נקבעה ל-29.4.51.

אזי"ר ספינקובסקי שירת בכינרת כמפקד החוליה ב-1951. סגנו היה אבינועם (ברקר) בר. רב-המלחים היה יודקה (יהודה) שליין, והמכונאי הראשי - יוסי גור. עוזרו היה חנן שולמן.

ראובן שדמי (שמדרה), אחד ממפקדי הסט"רים (ספינות טורפדו), ששימש בתורנות בחוליה בכינרת, זוכר שבתקופה זו היו הקצינים יוצאים לשירות בכינרת בתורנות לתקופה של שנה. תקופת השירות בכינרת זכורה להם כתקופה מעניינת. כאשר עברה היחידה לאחריותו של משמר הגבול, עברו רבים מהחיילים ששירתו בה למשמר הגבול.

בתקריות קשות ולקראת פעולות תגמול הוטלו משימות מיוחדות על השייטת, וזו הייתה מארגנת כוחות משימה מבין הצוותים של כלי השיט הקלים (טרפדות וספינות משמר). האנשים והציוד היו ממוקמים בכינרת, ולאחר

היה תמיד גבוה, החיילים שירתו ביחידה ברצון, בהתלהבות ומתוך מוטיבציה גבוהה - למרות תנאי השירות הבלתי נוחים, הכוונות התמידיות והעדר החופשות. לקצינים ולחיילים הייתה תחושה שהם ממלאים שליחות חשובה, שהם משרתים את

מוצבי הסורים בכינרת

הפעולה הותקנו על שני נמ"כים תותחי 6 ליטראות (57 מ"מ), שנקחו מספינות טורפדו בריטיות שבשירות חיל הים. כמו כן הותקנו על כל נמ"כ שני מקלעי "0.5 - אחד בחרטום ואחד בירכתיים. ראוי לציין כי תותחי 6 ליטראות הופעלו בכינון ישיר, ושעוצמת ההרס של פגזיהם הייתה גדולה למדי.

יוסי גור, שהיה המכונאי ביחידה, נשלח לקיבוץ גינוסר כדי לבחור שתי סירות דיג קטנות, שימשו כפיתיון למשיכת אש הסורים.

דוד מגורי, שמפקד השייטת הטיל עליו לפקד על אחד הנמ"כים, החליט לקחת למשימה את הצוות האורגני של ספינת הטורפדו שבפיקודו. הצוותים התאמנו בהפעלת התותח ובירי בשדה המטווחים בסן-גיין, שליד עכו. לאחר שהותקנו התותחים על הנמ"כים, הם הורדו לכינרת. את התותחים כיסו באמצעות בד יוטה כדי להסתיר את כוונותיו של צה"ל. באמצעות משיכה של ארבעה חוטים הוסר כיסוי היוטה, והתותח היה מתגלה כשהוא מוכן לירי.

לאחר הורדת הנמ"כים לכינרת, מול וילה מלציט, נערך ניסוי ירי כדי לבחון את השפעתה של רתיעת התותח על הנחתת. כל

ההכנות, כולל ניסוי הירי, צריכות היו להיות מוסתרות היטב מעיני הסורים. לכן הודיעו ב"קול ישראל" שהכביש מטבריה לגינוסר יהיה סגור לתנועה "לרגל פיצוצים ועבודות בכביש". על מדרון הארבל הוצבו חביות כמטרות. הספינות, שהיו מוסתרות היטב מול חוף וילה מלציט, ירו על החביות בכינון ישיר כ-20 פגזים. הפגיעות היו "בול".

לאחר ניסוי הכלים נקרא דוד מגורי להשתתף

ביצוע המשימות היו חוזרים לשגרת הפעילות בשייטת. התמיכה הטכנית והלוגיסטית ניתנה על-ידי המחלקות הטכניות של השייטת, ומאוחר יותר ע"י בסיס נמל חיפה.

תקרית הריגת שוטרי משמר הגבול

ב-1954 היה משמר הגבול אחראי על פעולות הביטחון השוטף ועל אבטחת הדייגים בכינרת. עמדו לרשותו שתי הנחתות הקטנות, שנשארו מהאונייה "אלטלנה", ושהיו בשירות חיל הים. הדלתות הקדמיות של הנחתות היו מרותכות, וכלי הנשק הכבדים ביותר שהוצבו עליהן היו מקלעי "0.5". זה גם היה הנשק הכבד ביותר שהיה באותה עת במוצבי הכינרת של הסורים. באחד הלילות, בעת ששרר ערפל כבד, עלתה סירה של משמר הגבול על חוף דוגה, והסורים הרגו את חמשת השוטרים שהיו על סיפונה. הסירה הוחזרה באמצעות משקיפי האו"ם, אולם גופות השוטרים נותרו במים ועל החוף. מאחר שמשמר הגבול לא יכול היה לחפש את הגופות ולחלצן, הוטלה המשימה על שייטת 5. מפקד השייטת, נפתלי רוזן, הטיל את המשימה על דוד מגורי, שהיה אז מפקד אחת מספינות הטורפדו. וכך תיאר מגורי את השתלשלות האירוע:

"יצאתי עם צוות הנמ"ך שלי, לקחנו איתנו כמה דייגים והתחלנו לחפש את הגופות באמצעות רשתות". בדרך זו הם מצאו גופה או שתיים במים (הצוותים אינם זוכרים פרט זה במדויק), ובעזרת מנגנון משקיפי האו"ם נמצאה גופה נוספת על החוף, מול המוצבים הסוריים. הגופות האחרות לא נמצאו.

התנכלויות הסורים לדיג ולדייגים נמשכו גם

לאחר אותה תקרית, וצה"ל קיבל אישור לבצע פעולת גמול, שתפגע במוצבים הסוריים. לקראת אותה פעולה הוחלט לחזק את הכוח הימי בכינרת, ולשם כך החזירה לשם מפקדת חיל הים את שייטת 5. תוכנית הפעולה הייתה פשוטה: קצינים מהשייטת יתנדבו למשוך את אש הסורים, כדי שכוחות אחרים של צה"ל יוכל להגיב. "כריש" (עזרא קרושינקי [קדם]) ומייק גצוביץ (גל) התמקמו על סירות דיג, ואילו דוד מגורי ויונה פודור - על נמ"כים ממושים. החפ"ק הוקם במחנה פילון, הסמוך לראש-פינה. משם קודמה חבורת הפיקוד לנקודת תצפית מעל לטבחה, שכן משם יש תצפית על כל זירת הפעולה. יחד עם הרמטכ"ל, משה דיין, ישב בחפ"ק גם סגן מפקד שייטת 5, בני תלם (לימים מפקד חיל הים), ששלט משם ישירות על כלי השיט בכינרת. כתגבורת הובא לכינרת נמ"ך נוסף. הורדת הנמ"ך נעשתה ליד וילה מלציט. הקרקע שם הייתה בוצית מאוד, וכתוצאה מכך התמשכה פעולת ההורדה ימים אחדים. על הפעולה ניצח מוישה ליפנסקי (לביא), שהיה קצין התיקונים הראשי של השייטת. לקראת

תוכנית הפעולה הייתה פשוטה: קצינים מהשייטת יתנדבו למשוך את אש הסורים, כדי שכוחות אחרים של צה"ל יוכל להגיב

לוחמי הצנחנים במסדר לפני היציאה למבצע "עלי זית"

מבצע "עלי זית"

הדייגים מול המוצבים הסוריים, במרחק של 50 מטר מהחוף. שני הנמ"כים הפליגו במרחק רב יותר. אסור היה לפתוח באש, אלא לאחר שהסורים יפתחו באש. פתאום שמעתי ירי מנשק קל, ו"כריש" הודיע לי: "ירו עליי". אמרתי לו להתרחק מהחוף. התקרבותי למרחק של 80 מטר, הסרנו את כיסויי היטוה והוריתי גם לנמ"ך השני לפתוח באש. ירינו על מוצב כורסי, שפתח באש על סירת הדיג. הירי היה בכיוון ישיר, והכנסנו פגיעות ישירות במוצבים שלהם. כנראה פגעו להם במצבור תחמושת, משום שנראתה ונשמעה התפוצצות אדירה. לנו היו שני תותחי 6 ליטראות, ולהם היה רק נק"ל. נגרמו להם אבדות כבדות, ובמשך כל הלילה שמענו את האמבולנסים שלהם שהובילו נפגעים.

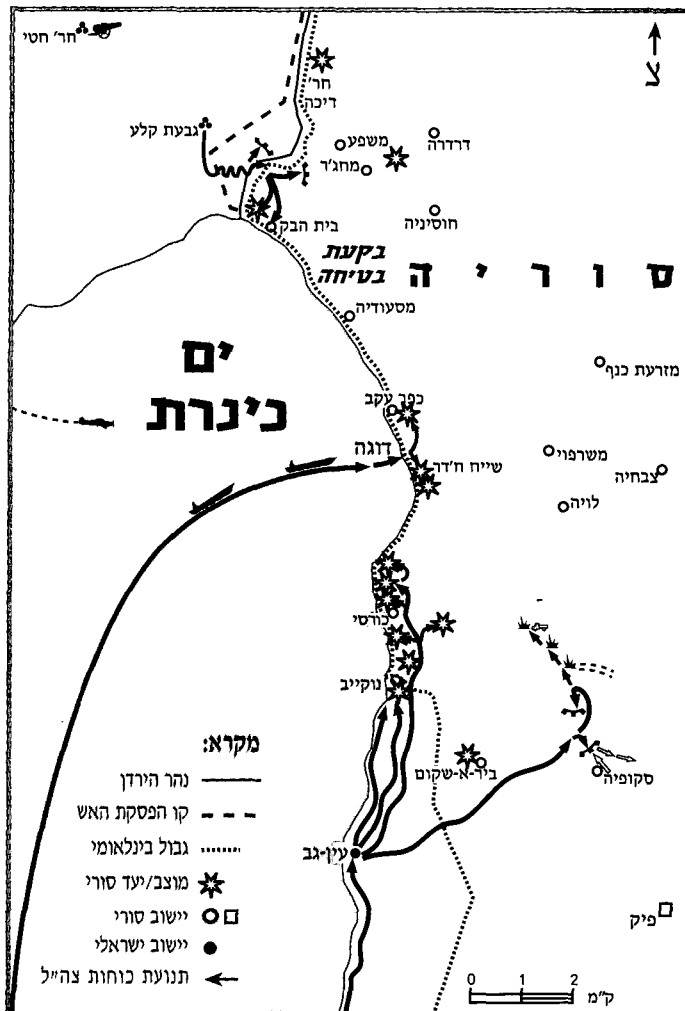
למחרת נקרא מגורי לקבוצת פקודות, ותודרך לחזור על אותה פעולה. אלא שהפעם התנאים השתנו: הוסבר לו שבעקבות התקרית הכניסו הסורים תותחים למוצביהם. "אתה לא פותח באש, אלא לאחר שפתחו עליך באש", נאמר גם הפעם למגורי.

יצאתי לסיור לפני הצהריים. עברתי ליד המוצב הסורי דוגה, וראיתי תותח עם הצוות שלו. הייתי כמאה מטר מהחוף. שמעתי את המפקד נותן להם פקודות בערבית, וראיתי אותם מכוונים אליי את התותח, ולי אסור לירות. חטפתי פגיעה ישירה בנמ"ך. קצין התצפית שלי, שהיה בחרטום, עף לירכתיים. התחלתי לירות עליהם, והם ירו עליי. הם היו במצב סטטי, ואילו אני הייתי על כלי שיט נייד, אם כי המים היו שקטים. היו לי כמה פגיעות. פתאום ראיתי שהתותח שלי הפסיק לירות ושהתותחן שלי, ירדני, לקח רובה והתחיל לירות לעבר הסורים. "ירדני, מה זה?!" שאלתי אותו, והוא השיב: "הם הרגו לי את הרגל, ואני אהרוג אותם ברובה".

ירדני נפגע ברגלו, ומתוך הלם לקח רובה וירה. מגורי פקד על דואניס, תותחן אחר, לאייש את התותח ולהמשיך לירות. הנחתת ספגה פגיעות אחדות, ומים החלו לחדור לתוכה. אחד

סירות שחובלו ליד מוצב כורסי במהלך מבצע "עלי זית"

בקבוצת הפקודות בחפ"ק, ושם הוא התבשר כי הוא יפקד על שני הנמ"כים ולא רק על אחד מהם. בקבוצת הפקודות נמסר דיווח על כוחות נוספים של צה"ל שהיו בכוננות לסיוע. רביעיית מטוסים חגה מעל לעפולה בכוננות מיידית לתקיפה, וכן הוצבה בזירה ארטילריה של צה"ל, שהייתה מטווחת על מטרות סוריות. הכול היה מוכן למקרה שמגורי יבקש סיוע. "כריש" הפליג בסירת דייגים קטנה אל מול המוצבים הסוריים, וכצפוי נפתחה לעברו אש ממוצב כורסי. כדי להימנע מפגיעה שכב "כריש" כך שבינו לבין המוצבים הסוריים חצץ מנוע הספינה. ביד אחת הוא אחז בהגה הסירה. מייד לאחר שהסורים פתחו באש, הגיבה הארטילריה של צה"ל במכת אש על המוצבים הסוריים. וכך תיאר מגורי את הפעולה נגד מוצבי הכינרת של הסורים:

פעולת הסיור החלה בשעה 10 בבוקר. זה היה יום יפה. על "כריש" ועל קצין נוסף מהשייטת הוטל להפליג בסירת

פשיטת הצנחנים על המוצבים הסוריים

לאחר תקריות הירי והפגיעה במוצבים הסוריים, חזרה השגרה: המוצבים הסוריים המשיכו להטריד את הדייגים הישראליים, ואילו חיל הים המשיך לאבטח אותם. בעקבות תקריות חוזרות ונשנות הוחלט לבצע פשיטה רחבת היקף על מוצבי הכינרת ולהשמידם, לפגוע בחיילים סורים שיגלו התנגדות ולקחת שבויים ושלל. המבצע, שזכה לכינוי "פעולת כינרת", נקבע ללילה שבין ה-11 ל-12 בדצמבר 1955 והוטל על גדוד הצנחנים שבפיקודו של סא"ל אריאל שרון.⁵

בפשיטה נהרסו המוצבים, נהרגו יותר מ-50 חיילים סורים, ו-30 נלקחו בשבי. אבדות הצנחנים בפעולה היו 6 הרוגים ו-14 פצועים. חלקו של חיל הים במבצע זה, שקיבל את שם הקוד "עלי זית",

חיילים מגדוד צנחנים על גבי נמ"ך בדרך לביצוע מבצע "עלי זית"

היה החפת כוחות הצנחנים ופינויים בתום הפעולה. הוראת המבצע ניתנה בעל פה למש"ט 5 ביום 9 בדצמבר 1955 בענף המבצעים של חיל הים. בנוכחות הרמטכ"ל משה דיין התקיימה בענף המבצעים של חיל הים קבוצת הפקודות ב-10 בדצמבר 1955, ובה השתתפו כל מפקדי הכוחות שיועדו למבצע, ובכללם מג"ד הצנחנים אריאל שרון, שהיה מפקד הפעולה.⁶

הכוח הימי - בפיקודו של מפקד שייטת 5, סא"ל נפתלי רוזן - כלל את הנמ"כים ואת סירת האמבולנס שהיו מוצבים בכינרת, ושאישו על-ידי צוותים של שייטת 5, וכן שלושה נמ"כים נוספים, שהובאו במיוחד לכינרת באחריות מש"ט 11. הנמ"כים הנוספים אוישו על-ידי אנשים משייטת 11 בפיקודם של קצינים משייטת 5, שהיה להם ניסיון קודם בפעילות בכינרת. כמו כן

הפגזים הסוריים פגע ליד ארגו התחמושת, והיה זה מול גדול שהתחמושת לא התפוצצה. בשל חדירת מים נסוגו הנחתות מקו החוף כדי להתרחק מהמוצבים הסוריים. גם לנו וגם לסורים היו נפגעים. לאחר שהסתיימה התקרית באו אנשי האו"ם וערכו תחקיר. וכך תיאר את הפעולה יוסי גור, שהיה מכונאי בנמ"ך השני:

באחת מסירות הדייגים הקטנות, שהפליגו לעבר המוצבים הסוריים, היה "כרישי", ואילו בסירה האחרת היה מייק גל. יצאנו לסיור מהשפך בצפון והפלגנו דרומה, לעבר עין-גב. בסיבוב הראשון לא קרה כלום, ועלינו חזרה צפונה. אז פתחו הסורים באש על סירות הדיג. באותו רגע פתחנו את ארבעת החוטים שקשרו את בד ההסוואה לתותח ופתחנו באש על המוצבים. זו הייתה ממש הצגה. "הרבצנו" עמדה אחר עמדה. היינו קרובים מאוד לחוף, והפגיעות היו מדויקות. כולם שמחו, וחזרנו לדגניה במצב רוח מרומם. זה היה באחד מימי סוף השבוע, ויצאנו לחופשת השבת מבסוטים. לאחר שחזרנו מהחופשה, חזרנו על אותן תרגילי ירדנו מהצפון לדרום, ובדרך ראינו את כוחות החיפוי של צה"ל הפוזרים בשטח. ערכנו כמה סיבובים, אך לא קרה כלום. למחרת יצאנו שוב. אני נזכר שבפעם הראשונה שחלפנו על פני הכפרים כורסי ודוגה, ראינו שם חיים: היו שם אנשים, תרנגולות ובהמות. כשהגענו בפעם השנייה, הכול היה מת. אז לא שמנו לב לכך. באחד הסיבובים של הנמ"ך פתחו הסורים באש. הסתובבנו והשבנו אש מהתותחים. נורתה אש כבדה מאוד. בספינה של מגורי היו נפגעים: ירדני נפצע ברגל, אבל יצא מזה שלם, עם שתי רגליו. למזלו, אצלנו בספינה לא היו נפגעים, אבל היו חורים בלי סוף. כדורים נכנסו מצד אחד ויצאו מהצד האחר. בסוף התקרית נראינו כמו מסנת. מול שהם ירו חייש ולא חניים. הפגיעות הראשונות הוציאו מכלל פעולה את מכשירי הקשר בשני הכלים. לא היה לנו קשר עם אף אחד, ובחוף לא ידעו מה קורה איתנו.

בשלב מסוים פגעו רסיסים באחד ממנועי הספינה של מגורי ושיתקו אותו. אנשי הצוות התקשו לתמרן עם מנוע אחד, אבל בסופו של דבר הצלחנו כולנו להגיע לדגניה. הפעם היה מצב הרוח יותר שפוף, וכל ההתחממות של הפעם הראשונה לא חזרו על עצמן.

לאחר שחזרנו לדגניה, הגיע צוות של המספנה כדי לתקן את הספינות. אנשי הצוות הביאו איתם פלטות עבות כדי למגן את מכשירי הקשר, שהיו ממוקמים ליד הכניסה לחדר המכונות בנמ"ך. בזמן הריתוך לא הבחינו הרתכים שדלת חדר המכונות סגורה, ושהצבע שם החל לבעור. חדר המכונות היה רווי באדי סולר, ובגלל החום הרב שיצרה האש נגרם פיצוץ, שהעיף את דלת חדר המכונות. הדלת פגעה בראשו של הרתך, והוא נהרג במקום. זאת הייתה האבדה הקשה ביותר שלנו.

בעוד מהחוף הסורי נשמעות יריות. במהלך ההתקרבות ליעד נאלץ מפקד הכוח להשתמש ב"נצנץ". בשל מחסור במכשירי קשר לקח איתו הכוח הימי מכשירי "מוטורולה" מהמשטרה, שהיו מרושתים על הגל המשטרתי. מגורי מספר שלקראת ההחפה, כשהכוחות היו בדממת אלחוט, נשמעה ברשת שיחת רעים בין שני שוטרים בצפת, שבה אמר שוטר אחד לשני: "מדבר זה זהה... מה הגרלתי בדירה?" ענה לו השני: "שמע, הייתי בהגרלה שלך. הגרלת דירה פינתית". כל זה ברשת הקשר, שצריכה לשמש את הנחתות ברגעי ההתקרבות לחוף והנחתת הכוח הלוחם מול כורסי.

בית הבק (מצד ימין, מתחת לעצים נראות הריסות הבית הגדול)

הקשר בין כלי השיט לא היה טוב. בדו"ח הסיכום למבצע נכתב: "הקשר בתוך הכוח כמעט שלא היה בגלל התקלות המרובות שנתגלו עקב ריכוז גדול של אמצעי קשר ורשתות

קשר בכלי שיט אחד, ששימש כמוצב פיקוד קדמי לכוחות קרקע וים כאחד".⁸

לאחר המבצע התקיים במפקדת חיל הים תחקיר בהשתתפות הרמטכ"ל וכל הפיקוד הבכיר של צה"ל. למרות חלקו המרכזי של חיל הים בסיוע לכוחות הלוחמים, ההתעלמות ממנו הייתה כמעט מוחלטת. מספר צבי קינן, שהיה רמ"ח-ים: "שמוליק, נפתלי ואני נשארנו בצד, ואפילו לא שמענו מילת תודה. האירוע הזה משקף את התייחסות הרמטכ"ל לחיל הים באותה תקופה". (הדגשה במקור).*

בחיל הים ובטרפדות הצלחנו להפעיל מגשר הפיקוד רשתות קשר רבות, אם כי לעיתים היו לנו בעיות קשר - בעיקר בטווחים גדולים - ותקלות במכשירים שיצאו מאיפוס בשל הטלטלות בים. אולם למרות כל התקלות וקשיי הקשר הצליחו הכוחות הימיים במבצע זה להנחית בהצלחה את כוחות הפשיטה ולפנותם יחד עם הנפגעים לאחר הקרב, ואף לחלץ את אחת הנחתות שנתקעה בחוף.

כוח הצנחנים הצליח אומנם להשמיד את המוצבים הסוריים, אולם לא היה בכך כדי להפסיק את התנכלויות הסורים לדיג בכינרת. ראוי במיוחד להזכיר את תקרית האש הגדולה ב-15 באוגוסט 1966, שבמהלכה עלה נמ"ך על שרטון מול מוצבי הכינרת של הסורים. (באותה עת כבר פעלו הנמ"כים תחת פיקודה של פלגה 788). ארבעה מטוסי "מיג 17" סוריים נשלחו לתקוף את הנמ"כים. אחד מהם הופל באש מקלע 0.5 שנורתה מנמ"ך, ו"מיג 17"

נוסף הופל בקרב אוויר-אוויר עם מטוסי חיל האוויר. בעקבות אותה תקרית תקפו מטוסי "ווטור" ישראלים את מוצבי מסעודיה. זו הייתה תקרית הכינרת החמורה ביותר, ובה הופעל

הוכנו סירות גומי. מפקדי הסט"רים שהשתתפו במבצע היו דוד מגורי, שפיקד על נמ"ך הפיקוד, גדעון גלובוס וראובן שדמי (שמדרה), גד בן אשר ושפיצר (דן שפי), שפיקדו על נמ"כים. זאב קראוס פיקד על סירת האמבולנס. כל הכוח הימי הוכפף לפיקוד הצפון בכל מהלך המבצע.

ביום ה-1, בשעה 19, התקיים סיור לאורך הגדה המזרחית של הכינרת על מנת לזהות את נקודות ההחפה ואת נקודות האיסוף. בסיור זה השתתפו מפקדי כלי השיט משייטת 5 ושני קצינים מגדוד 890. אחד מהם היה "גוליבר" (יצחק בן-מנחם), שעתידי היה ליפול למחרת בקרב. מפקדי כלי השיט משייטת 11 לא השתתפו בסיור, שנערך באמצעות סירת המשטרה "טקסי".⁷

על נמ"ך הפיקוד (של מגורי) שהו בזמן המבצע אריק שרון, שהיה מפקד הפעולה, ונפתלי רוזן, שהיה מפקד הכוח הימי. על הנמ"ך של מגורי גם הוטל להנחית כוח צנחנים בכורסי.

הנמ"כ של שמדרה הנחית מחלקת צנחנים בנוקייב, ואילו הנמ"כ השלישי הנחית כוחות ליד מוצב בית הבק. תנאי הראות היו קשים והקשו על אומדן המרחק מהחוף. אף-על-פי-כן הגיע כל נמ"ך במדויק מול נקודת ההחפה שנקבעה לו. בעת פינוי הכוחות חזרו הנמ"כים אל נקודות הפינוי.

גדעון גלובוס נזכר שהמ"פ אמר לו: "גלובוס, אתה תרד קרוב; אנחנו לא נכנסים למים". מתוך חשש שייקע בחוף פנה גלובוס אל מפקד השייטת, נפתלי רוזן, וזה הורה לו שיעשה מה שהמ"פ רוצה. הוא הצליח להתקרב עד שלושה מטרים מהחוף. הנמ"כ של שמדרה, לעומת זאת, נתקע על החוף ולא הצליח להיחלץ בכוחות עצמו. נמ"ך הפיקוד נחלץ לעזרתו וגרר אותו מהחוף. כל זה התרחש

למרות חלקו המרכזי של חיל הים בסיוע לכוחות הלוחמים, ההתעלמות ממנו הייתה כמעט מוחלטת

* מתוך העדות של אליים צבי קינן למפעל תיעוד תולדות חיל הים. התיעוד מצוי ברשות עמותת ידידי חיל הים.

שבויים סורים שנלקחו במהלך מבצע "עלי זית"

פלגה 788 - שפעלה בכינרת תחת פיקודו של בסיס נמל חיפה. מסדר הפירוק של היחידה נערך בבסיסה בגינוסר ב-20 ביולי 1967. הזדמנה לי הזכות לקבל את מסדר הפירוק בתוקף תפקידי כמפקד בכיר בחיל הים. מאז ועד היום שוררת שלוה באיזור הכינרת, והאגם משמש את אזרחי ישראל ואת התיירים מחו"ל לאורך כל חופיו לצורכי נופש ודיג. האיום התמידי והמתח היום-יומי, שליוו את כל מי שפעלו בכינרת לפני מלחמת ששת הימים, נעלמו לחלוטין.

והערה לסיום: פרק זה איננו מתיימר לסקר את כל פעילויות חיל הים בכינרת. לא פירטתי כאן את כל פעילויותיה של החוליה או של פלגה 788, אלא התמקדתי בפעילות של שייטת 5 בזירת הכינרת.

הערות

1. פרסומי הדרכה חיל הים בעריכת רס"ן דוד מגורי-כהן, פלגה 788, בהוצאת מפקדת חיל הים, ענף ים 5, מאי 1968, סי' 19 עמ' 6.
2. פרסומי הדרכה חיל הים, פלגה 788, ענף ים 5, מאי 1968, פלגה 788, מבוא עמ' ד'.
3. פרסומי הדרכה חיל הים, פלגה 788, מאי 1968, עמ' 15-16.
4. פקודת מבצע - מניעת דיג בלתי חוקי בכינרת, מבצ/ ס.ב. / 81125, מ-26 אפריל 1951, א.צ. תיק 52/1573 מס' 1.
5. פקודת מבצע "עלי זית", הוראה מבצעית מס' 1, א.צ. תיק 12 - 58/816.
6. סיכום מבצע "עלי זית" מ-20.12.55, א.צ. תיק 12 - 58/816.
7. דו"ח מסכם מבצע "עלי זית" מאת משי"ט 5 אל ראש ענף מבצעים ח"י, א.צ. תיק 12 - 58/816.
8. סיכום מבצע "עלי זית" במסגרת מצפ"י מ-20.12.55, עמ' 2, א.צ. שם.

אריק שרון, מפקד פעולת "עלי זית" עולה מנמ"ך. בתמונה ניתן לזהות אף את מוטה גור ודוד אלעזר (דדו)

חיל האוויר באורח מסיבי.

פחות משנה לאחר אותה תקרית, ביוני 1967, סולק הצבא הסורי מהגולן, ובכך ניטלה מהסורים היכולת להתנכל לדיג בכינרת. בעקבות זאת פורקה היחידה המבצעית האורגנית בכינרת -

